herpy

VARANER

Black-tailed Monitor

Varanus tristis

Varanus tristis er en lille, hurtig og træklatrende varan fra Australiens tørre indre med sort hoved og hale og en fin rødbrun nettegning på ryggen. Den bliver op til 75 cm, er dagaktiv og kræver et højt, varmt og solrigt terrarie. Den er sjælden i fangenskab, og der findes kun få pålidelige erfaringer med pasning og avl.

Familie: Varanidae Tidligere navn: *Varanus punctatus; Varanus timorensis tristis; Odatria punctata* Udgivet 16. november 2026

SPECIFIKATIONER

DYRET

Voksenstørrelse	**50-75 cm** total længde inkl. hale
Vægt	**150-330 g**
Levetid	**8-12 år**
Aktiv	**Dag**
Levevis	**Træboende og jordboende**
Biotop	**Halvørken og savanne**
Sværhedsgrad	**Erfaren**

PASNING

Min. terrarie	**150 × 60 × 120 cm** L × B × H til 1 voksent dyr
Temperatur, dag	**26-32 °C**
Hotspot	**42-50 °C**
Temperatur, nat	**18-22 °C**
Luftfugtighed	**30-50 %**
Vand	**Vandskål**
UVB	**Nødvendig** Ferguson-zone 3
Kost	**Insekter og hvirveldyr**
Holdes	**Enkeltvis eller parvis**

AVL

Formering	**Æglæggende**
Kuldstørrelse	**8-12 æg**
Inkubation	**114-117 dage** ved 29 °C

BESKYTTELSE OG PAPIRER

CITES	**Appendiks II**
EU-bilag	**Bilag B**
IUCN	**Ikke truet (LC)**

Arten er opført på CITES liste II og i bilag B i EU's forordning om handel med vilde dyr, som alle varaner uden en strengere listning. Ved import til EU og ved visse former for handel kræves CITES- og EU-dokumenter, så spørg sælger efter papirerne og gem dem. Arten er ikke omfattet af det danske forbud mod hold af særlige dyr (bekendtgørelse nr. 1261 af 17.11.2015), så for private gælder de almindelige regler, bl.a. dyrevelfærdsloven.

Om arten

Varanus tristis er en mellemstor art i undergruppen *Odatria*, de såkaldte dværgvaraner. Voksne dyr bliver op til 75 cm inklusive hale. Voksne hunner måler i gennemsnit omkring 25 cm fra snude til kloak og vejer omkring 200 g, mens store hanner kan veje over 300 g. Hoved, hals, forben og det meste af halen er mørkegrå til sorte. Ryggen har et fint net af aflange, sortcentrerede rødbrune ringe, og halerodens skæl har hvidgrå pletter, som falmer med alderen. Ved halens rod sidder en gruppe store, sorte eller sort-hvide skæl på hver side. De er tydelige hos hanner og små og mindre spidse hos hunner, så de er et godt, men ikke et sikkert kønstegn.

Ungerne ser helt anderledes ud end de voksne. De har et gråt hoved med et bredt sort bånd gennem øjet, og fra nakken til halvvejs ned ad halen er kroppen omgivet af tætte ringe af små hvide til gule prikker. Tegningen skifter til voksenmønsteret i løbet af de første par måneder.

Det videnskabelige navn er latin for "sørgelig" og hentyder formentlig til den mørke farve hos dyrene i den vestlige bestand. Den østlige og nordlige, plettede form blev beskrevet som underarten *V. t. orientalis*. Den behandles nu af nogle som en selvstændig art, *Varanus orientalis*, og har sin egen vejledning her, mens andre stadig fører den som underart. I handlen kan den derfor stå under begge navne. Formerne har forskellig avlssæson og klima, så det er vigtigt at vide, hvilken man har.

V. tristis er hurtig, årvågen og dagaktiv. Den er ikke et kæledyr, man kan tage op og kæle for, og den er ikke for begyndere. Pasningen svarer i store træk til beslægtede *Odatria*-arter, og flere af tallene herunder er lånt fra dem.

En voksen varan af denne størrelse er en forpligtelse for hele dens liv, men den er langt mere overkommelig end de store arter. Den skal have et stort, højt og varmt terrarie med god belysning, daglig fodring med insekter og en holder, der kan bruge tid på at observere et sky dyr. Levetiden i fangenskab er ikke kendt, men skønnes at svare til andre små varaners.

Udbredelse og levested

Varanus tristis findes kun i Australien, i den vestlige og centrale del af landet: Western Australia, South Australia og Northern Territory, med spredte fund ind i det vestlige New South Wales og Queensland. Typelokaliteten er Swan River i Western Australia. Den østlige og nordlige form i Queensland og det nordlige Australien regnes her som en selvstændig art, *Varanus orientalis*, og er ikke med på kortet som en del af denne art, selv om grænsen mellem de to ikke er skarpt afklaret.

I det vestlige Great Victoria Desert er arten almindelig. Arten er opført som ikke truet (LC) på IUCN's rødliste.

> **Oprindelig udbredelse:** Australien.

LEVESTED

I den vestlige del af udbredelsen lever arten i et landskab af sandrygge og lave flader mellem dem, bevokset med spinifex (hårdt tuegræs), marmoreukalyptus, mallee-krat og akacier. Den klatrer i de fleste træer, den møder, og sporene fra den slæbende hale løber ofte direkte fra træ til træ, mens den leder efter føde. Den sover og gemmer sig i hule træer, i væltede stammer og i huller i jorden, og i tørkeperioder kan den ligge tilbage i et udbrændt, hult træ i længere tid.

Dyrene er stærkt sæsonprægede. I gode perioder bygger de fedtlagre op, som de kan leve af, når der er knapt med føde. I naturen tager arten andre firben, bl.a. agamer, gekkoer og skinker, desuden fuglekyllinger og sandsynligvis æg. Den kan sluge firben, der vejer en femtedel af dens egen kropsvægt. Klimaet er tørt med varme somre og kolde vintre: i juli og august ligger nattemperaturen i gennemsnit på 3-8 °C og dagtemperaturen på 17-24 °C. Om vinteren er dyrene inaktive og gemmer sig, og de kommer frem igen i det tidlige forår. Værdierne for terrariet i faktaboksen bygger på andre australske dværgvaraner.

Pasning

TERRARIET

En tommelfingerregel for træboende varaner er et terrarie, der er mindst 5 gange dyrets snude-kloak-længde langt, 2 gange bred og 4 gange høj. For et voksent dyr med en snude-kloak-længde på omkring 25 cm giver det ca. 125 × 50 × 100 cm. Her er valgt 150 × 60 × 120 cm (længde × bredde × højde) til ét voksent dyr, fordi arten både klatrer og graver, og fordi mere plads giver en bedre temperaturgradient. Det kan være et hjemmebygget terrarie af plader eller træ med glasfront. Unger kan starte i et mindre terrarie på 60 × 40 × 50 cm, så de nemt finder føden, men de vokser meget hurtigt og skal snart have mere plads.

Bunden skal kunne graves i: en blanding af støvfrit sand og lidt jord i et så dybt lag, som terrariet kan rumme, gerne 20-30 cm. Byg en baggrund af kork eller af skum og epoxy med sand, som dyret kan klatre på. Sæt kraftige, ru grene og korkrør i flere højder, flade sten til soling og mange skjul på både den varme og den kølige side. Hule træstammer og korkrør, hvor dyret kan presse sig ind, passer til dets vaner i naturen. Levende planter overlever sjældent, og kunstige planter er et godt alternativ, hvis man vil have dække.

Låger skal være sikre og lukke tæt, for arten er hurtig og klatrer godt. Alle varmekilder skal være afskærmet, så dyret ikke kan røre pæren, og opvarmningen skal altid give lys, ikke kun varme. Et keramisk varmelegeme uden lys frarådes, fordi dyret ikke mærker, hvor varmt det bliver, og kan brænde sig. Sørg for god ventilation.

Læs mere: Varme og temperatur

TEMPERATUR

Temperaturerne for *Varanus tristis* er lånt fra beslægtede, tørt-levende australske dværgvaraner og er et forsigtigt udgangspunkt. Mål altid overfladetemperaturen på solpladsen med et IR-termometer.

Om dagen skal baggrundstemperaturen være ca. 26-32 °C, og under en spot på en flad sten skal overfladen nå ca. 42-50 °C. Spotten skal kun varme den ene halvdel af terrariet og sidde så højt, at dyret kan vælge sin egen afstand. Det giver en stor temperaturgradient, så dyret kan skifte mellem varme og køle. Om natten må temperaturen falde til ca. 18-22 °C.

I naturen er arten inaktiv om vinteren. Varaner fra køligere egne, fx det sydlige Australien, kan få en kølig hvileperiode på en til tre måneder ved omkring 15 °C, som synkroniserer avlen. Om *V. tristis* har brug for en vinterhvile i fangenskab, er ikke kendt, så den er ikke angivet i faktaboksen. Dyr, der skal i hvile, skal være sunde og velnærede, og en dyrlæge med erfaring i krybdyr bør rådspørges.

Læs mere: Vinterhvile og årstider

LUFTFUGTIGHED OG VAND

Arten kommer fra tørre egne og skal ikke have høj luftfugtighed. Omkring 30-50 % er et forsigtigt udgangspunkt. Sandbunden skal være tør, men det nederste lag i graveområdet må gerne være let fugtigt, så dyret kan grave huler, uden at de falder sammen. Et hygrometer viser, om luften holder sig tør.

Stil en lav, stabil vandskål, som dyret kan komme til, og skift vandet dagligt. Om arten bader, er ikke kendt. Fugten i æglægningskassen og i rugemaskinen er en anden sag og er beskrevet under avl.

Læs mere: Luftfugtighed, sprøjtning og ventilation

LYS OG UVB

UVB er vigtig for dagaktive varaner, der soler sig meget. Brug en UVB-kilde, der giver Ferguson-zone 3, fx en stærk metaldamp- eller kviksølvdamplampe eller et kraftigt T5-rør, og monter den, så dyret har direkte adgang uden glas eller net imellem. Lampens afstand afhænger af modellen og skal kontrolleres med en UV-måler. Sørg for, at dyret kan trække sig tilbage i skygge.

Hav lyset tændt 12-13 timer om sommeren og 10-11 timer om vinteren, gerne på en timer. Lysrør og svage pærer er ikke nok: de giver ofte for lidt til dagaktive varaner, og det kan med tiden give knoglesygdom. Skift UVB-kilden efter producentens anvisning, også selvom den stadig lyser.

Læs mere: Lys og UVB

FODER

I naturen er arten rovdyr på firben, fuglekyllinger og æg og tager sandsynligvis også insekter. I fangenskab er insekter det naturlige grundfoder: fårekyllinger, græshopper, kakerlakker og larver af kæmpemelorm. Til variation kan der af og til gives optøede nyfødte mus, og æg kan gives som godbid. Gnavere skal ikke være hovedfoder, for varaner bliver let overvægtige, og arten er ikke tilpasset en fed kost.

Alt foder skal pudres med kalk og et vitamin-mineral-tilskud. Giv ikke for meget ad gangen, for insekter, der gemmer sig i terrariet, kan nå at genere eller skade et sovende dyr. Fodr foderinsekterne godt, inden de gives videre. Friskfangede græshopper fra urørt natur er en god tilføjelse, men aldrig fra marker eller veje, hvor der kan være sprøjtegift.

Som udgangspunkt fodres unger dagligt og voksne dyr hver 2.-3. dag, og mængden tilpasses efter kropsformen: arten lagrer fedt i halebasen og bør være veltrimmet, ikke rund. Holder dyret pause med at æde, er det ofte en naturlig sæsonrytme, men tab af vægt skal tages alvorligt.

Læs mere: Foderdyr: hold og avl Læs mere: Kalk, vitaminer og tilskud

ADFÆRD OG HÅNDTERING

Varanus tristis er en hurtig, nervøs art, og vildfangne dyr er ofte forsvarsberedte og stressede. Dyrene bider, hvis de bliver grebet, og kløerne er lange og skarpe og kan give dybe rifter. Skaderne fra et så lille dyr er begrænsede sammenlignet med de store varaner, men alle sår skal vaskes grundigt og desinficeres. Tag aldrig fat i halen. Salmonella findes hos krybdyr, så vask hænderne grundigt efter enhver kontakt med dyr, terrarie og indretning, og lad ikke dyret komme i køkkenet.

Tæmning sker langsomt: hold dyret roligt og forudsigeligt, kom altid ind i terrariet langsomt og fra siden, og lad det selv komme op på hånden. Opdrættede dyr, der er vokset op hos en holder, vænner sig bedst til håndtering. Korte seancer er nok, og stress viser sig ved hvæsen, oppustet hals og flugt.

Varaner lever som regel alene, og arten skal holdes enkeltvis eller højst som par. I naturen opsøger hannerne flere hunner i yngletiden. Til avlen kan man med mellemrum skille dyrene i fire uger til tre måneder, så de er klar til at blive parret igen. Et par skal have et stort terrarie med mange skjul og skal følges tæt. Flere hunner i samme terrarie kan ikke anbefales.

Unger af beslægtede arter kan være aggressive mod hinanden og skal holdes hver for sig, især hvis et dyr bliver dominerende og tager maden fra de andre.

Læs mere: Karantæne og hygiejne Læs mere: Køb af dyr: opdræt, vildfang og transport

Avl

KØNSMODENHED OG KØNSBESTEMMELSE

Hanner og hunner bliver kønsmodne ved en snude-kloak-længde på omkring 20 cm, og hunner kan være gravide allerede ved knap 20 cm og 86 g. Alderen ved kønsmodenhed er ikke kendt.

Kønsbestemmelse ved sondering virker ikke hos varaner, fordi hunnerne har en spejlvendt hemiklitoris-lomme. Hos *Varanus tristis* kan gruppen af store, sorte skæl på hver side af halens rod hjælpe: de er tydelige og spidse hos hanner og små hos hunner. Skal kønnet være helt sikkert, kan en dyrlæge med erfaring i krybdyr foretage en endoskopisk undersøgelse.

PARRING

I det vestlige Great Victoria Desert parrer dyrene sig i september til november, og æggene lægges i oktober og november. Parrene holder ofte til sammen i hule stammer, og en hun, der er sammen med en han, har ofte en hvid, pulveragtig plet på ryggen. Hanners testikler er størst fra august til november og skrumper derefter.

Avlssæsonen afhænger af, hvor dyrene kommer fra. Dyr fra det sydlige Australien parrer sig på et andet tidspunkt end dyr fra det tropiske nord, så to dyr af samme art kan have svært ved at synkronisere sig, medmindre de har været i fangenskab i flere år eller er opdrættet. Kendes dyrenes oprindelse, kan en kølig hvileperiode på en til tre måneder ved ca. 15 °C afprøves for dyr fra køligere egne. Hunnen skal have rigeligt med føde før sæsonen. Når parringen er afsluttet, skal hannen tages ud, så hunnen kan sole sig og æde i fred.

ÆGLÆGNING OG KULD

Arten er sjældent opdrættet i fangenskab. Et kuld er typisk på 8-12 æg, i gennemsnit omkring 10, og antallet stiger med hunnens kropsvægt; kun få hunner har 7 æg eller færre. Om arten lægger mere end ét kuld om året, er ikke kendt.

I naturen graver hunnen æggene omkring 20 cm ned i jorden, fx mellem en død rod og stammen på et brændt træ. Tid fra parring til æglægning er for de fleste varaner fire til otte uger. Stil en æglægningskasse til rådighed, før hunnen bliver rund: en mørk, lukket kasse, fx 40 × 25 × 20 cm, som hun kan komme ned i oppefra, fyldt med let fugtig sand eller vermiculite, og med en temperaturgradient fra omkring 25 °C forneden til 30 °C foroven. Mange varaner holder op med at æde før æglægningen, men der skal være mad og adgang til kassen. Æg, der ikke bliver lagt, er en nødsituation, som kræver dyrlæge.

INKUBATION

Tag æggene ud af terrariet, så snart de er lagt, for varaner kan æde eller ødelægge dem. De må ikke vendes eller roteres. Marker oversiden forsigtigt med blyant og læg dem i en æske med vermiculite eller perlite blandet med lige så meget vand efter vægt (1:1). Æsken skal have et par små lufthuller.

Ved omkring 29 °C klækker æggene efter 114-117 dage; tallet bygger på ét kuld fra den vestlige bestand. Beskadigede æg klækker for tidligt, og ungerne kan dø inden for et døgn. Generelt passer 26,5-29,5 °C og 80-90 % luftfugtighed til varanæg, og lavere temperaturer giver formentlig længere udrugningstid. Æg, der svulmer og sveder, kan have for meget vand. Gå forsigtigt til værks og afvent, i stedet for at skære æg op for tidligt.

OPDRÆT AF UNGER

Nyklækkede unger vejer omkring 4,3 g og måler ca. 18 cm i alt, heraf omkring 7 cm fra snude til kloak. De lever de første to til ti dage af blommen og skal derefter have små insekter, de kan overmande, fx små fårekyllinger og kakerlakker, pudret med kalk og vitaminer. Ungerne vokser hurtigt, og snude-kloak-længden kan øges 40 % på 17 uger.

Hold ungerne enkeltvis eller i meget små grupper af samme størrelse med mange skjul, og hold øje med, at alle får nok at spise. Dominerende dyr tager maden fra de andre og skal flyttes. Lad ungerne opleve en tør bund, varm solplads med UVB og mulighed for at klatre. Husk, at de bliver til en hurtig, sky og energisk voksen, som kræver meget plads.

Sundhed og typiske fejl

Følgende gælder for varaner i fangenskab generelt og formentlig også for *Varanus tristis*.

- Mangel på UVB og kalk giver knogleskørhed og deformiteter, især hos unger. Brug stærkt UVB, og pudr foderet.
- For lav temperatur giver dårlig fordøjelse og appetitløshed. Mål overfladetemperaturen på solpladsen med IR-termometer.
- Brandsår fra uafskærmede pærer og varmeelementer uden lys. Afskærm alle varmekilder.
- Overvægt og fedtlever, når der gives for meget fed føde, fx for mange mus eller æg.
- Parasitter, især hos vildfangne dyr. Få en afføringsprøve undersøgt, og hold nye dyr i karantæne i mindst seks uger.
- Æglægningsbesvær: hunnen bliver rund, men lægger ikke. Giv adgang til en egnet æglægningskasse og kontakt dyrlæge, hvis hun er flere uger forsinket.

Dyr i handlen er sjældne og stammer for en stor del fra opdræt. Opdrættede dyr er generelt sundere og mere stabile end vildfangne, som ofte er stressede, afkræftede og parasitbelastede. Se efter klare øjne, fyldig hale, ren kloak og et dyr, der reagerer på omgivelserne. Forvekslingen mellem den vestlige og den østlige form i handlen er almindelig, så spørg efter dyrenes oprindelse. Søg dyrlæge med erfaring i krybdyr, hvis dyret taber sig, ikke spiser i flere uger, har hævelser, eller hvis huden bliver skrøbelig.

Spørg altid dine kloge bekendte

Vejledningen er et godt sted at begynde, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskellige, og meget af det vigtigste lærer man af dem, der har holdt arten i årevis. Tal med en avler, en erfaren holder eller en dyrlæge med forstand på krybdyr og padder, før du anskaffer dyret - og igen, hvis noget ser forkert ud.